

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Haandbog i Verdens-Historien. Første Deel

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Haandbog i Verdens-Historien. Første Deel", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 337. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1833_518A_1-txt-shoot-idm17964.pdf (tilgået 24. juni 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Sparta og Athenen.

Uden tilbunds at kunne oprede det indviklede Forhold mellem *Dorer* og *Ioner*, behøve vi dog blot at vide: *Spartanerne* stod i Spidsen for Hine, og *Athenienserne* for Disse*Herod. I. 56., saa indsee vi strax, at det maa fra Arilds-Tid have været høist forskellige Stammer, thi Forskiellen paa Livet i Sparta og Athenen er saa giennemgribende, at den maa være dem ei i Klæderne skaaret, men i Kjødet baaret. Vel har Man sædvanlig udledt denne Forskiel deels af den forskellige Lov-Givning og Stats-Forfatning, og deels af Stædernes Beliggenhed, som gjorde den Ene til et *Borge-Leie*, den Anden til en *Lade-Plads*, og det er et høist naturligt Indfald, naar Man seer Folks Egenheder passe med deres 338Bopæl og Dont; men det er ligefuldt en yderlig slet Forklaring, især i saadanne Fri-Stæder, som *Sparta* og *Athenen*. Stammerne har derfor ogsaa hver sin *Halv-Gud*, Dorerne *Herakles* og Ionerne *Theseus*, nemme at kiende fra hinanden, men hvis æventyrlige Baner vi her med Flid maae undgaae, for ei at føres vidt fra Maalet, som er at see, hvorledes den *Græske Friheds-Aand*, efterat have saa heltemodig forsvaret sig mod Perserne, forvandlede sig til en *Hersker-Aand*, og gik derved med stærke Skridt sin Undergang imøde.

Kun for at see, hvorledes disse Herre-Nykker, der klæde intet Folk godt, men dem særdeles ilde, som sværme for Frihed, havde udviklet sig, kaste vi et Blik paa Spartas og Athenens tidligere Bane, og see da strax, at Man ved den "*laurbærkrandsede*" Eurotas, hvor Sparta laae, alt længe havde sunget for Børnenes Vugge om Herredømmet i Grækenland. Spartanerne i Perser-Tiden var nemlig, efter Alles Sigende, et ganske andet Folkefærd end dem der fulgte *Menelaos* til Troja, og havde et Par Menneske-Aldere senere, under *Herakliden Aristodem* eller hans Sønners Anførsel, taget Staden og Landet med væbnet Haand, og gjort dem af de gamle Indbyggere, der ei udvandrede, om end ei alle til saadanne Slaver, som *Heloterne* var, saa dog til underdanige Tjenere. Den Spartanske *Frihed* var altsaa lige fra Begyndelsen et *Herre-Væsen*, hvis Besiddere slet ikke lignede hvad vi kalde Borgere, men en Skare af Middel-Alderens strænge Riddere, der havde opslaaet deres Bopæl i en Stad istedenfor paa adspredte Borge, lod Bønderne trælle og Borgerne skatte, mens de selv fulgte Jæger-Hornet og Luren. Dog var Spartanerne, med alt det, da vi lære at kiende dem, hverken raae eller vilde, men adstadige, ordknappe, ærekiære, tarvelige, og hjemme hos dem selv beskedne og retfærdige Bymænd, og denne egne Dannelse tilskrev Man *Herakliden* 339Lykurg, der, efter Slægt-Registrene hos *Herodot*, optraadte som Lov-Giver tre Menneske-Aldere efter *Aristodem* og *elleve førend Leonidas*, hvormed det ganske stemmer, hvad *Thukydid* vidner, at i hans Tid var den Spartanske Forfatning 400 Aar gammel*Herod. I. 65. VII. 204. *Thukydid* I. 18.. Somme sagde, *Lykurg* havde faaet sin Stats-Klogskab i Delphi, hvor Oraklet forgudede ham, men Spartanerne selv sagde, han lærde den paa *Kreta*, og *Herodot* fandt Adskilligt i hans Indretninger, der mindede ham om *Ægypten*, som er naturligt, hvis *Minos* stammede derfra*Herod. I. 65. VI. 60.. Saameget er ogsaa klart, at ikke blot de enkelte Love og Indretninger, som vi finde dem hos *Herodot* og *Ksenophon*, har et fremmed Præg, men at *Sparta* i det Hele staaer saa eensom og fremmed i Grækenland, at det vel endnu længe vil være en Gaade for de Klogeste. Et besynderligt *Fælllesskab* hardtad om Alt, blind *Lydighed* hos de Undergivne, strængt *Ansvar* for de Befalende, og almindelig Ophøielse af Loven over Lysten og af *Æren* over Livet, det er Grund-Trækkene, Man har givet os, og at det endnu i Perser-Tiden var dermed alvorlig meent, viser ikke blot Standhaftigheden ved *Thermo pylæ*, men maaskee endnu meer hvad *Herodot* i den Anledning fortæller om Spartaneren *Aristodem*. Han var nemlig fraværende den store Morgen, enten ladt tilbage for Øien-Svagthed eller udsendt i et *Ærende*, men hans Stalbroder *Eurytos*, som var under samme Omstændigheder, fandt dog Leilighed til at naae Val-Pladsen og dele Skæbne med Heltene, og derfor blev *Aristodem* ikke blot ved sin Hjemkomst til Sparta skyet som en Spedalsk, men selv da han ved *Platæa* havde fægtet som en Løve, vilde dog Spartanerne ei hædre hans Minde, fordi, sagde de, han streed ikke for *Æren*, men søgte kun Døden 340for at undgaae Skammen*Herod. VII. 229-31. IX. 71.. Ogsaa var Sparta den eneste Stad i Grækenland, hvor *Konge-Værdigheden* vedligeholdte sig efter Helte-Tiden og forebyggede det Tyranni, der ellers allevegne udrugedes af Tøileløshed; thi Kongerne i Sparta, immer, lige siden *Aristodems* Tvillinger, to ad Gangen, holdt hinanden i Skak og nøiedes sædvanlig med den Magt og *Ære* Loven hjemlede dem, medens paa den anden Side deres Oppassere (*Ephorerne*) vogtede sig for uden høieste Nødvendighed at gjøre Brug af deres Overmagt og kalde Konger til Regnskab*Herod. VI. 52. 56-59. *Ksenophons* Spartanske Statsforfatning..

Man indseer imidlertid let, at naar ikke en særdeles Guds frygt og Menneske-Kiærlighed var Drive-Fieren, kunde fribaarne, kraftige Naturer umuelig ret længe finde sig i den daglige Indskrænkning paa alle Sider, uden at søge Erstatning, og den finde højhertede Kæmper altid i Bedrifter, som kundgiøre deres Overlegenhed og udbasune deres Priis. Indtil Perser-Tiden havde alligevel Spartanernes *Ærgierrighed* og Herske-Syge indskrænket sig til Peloponnes og maa selv der have holdt sig mere i Skranker, end Man skulde troe, siden alle Græker fandtes villige til at lade dem staae for Styret mod Barbarerne, men denne Hæders-Post var alt for høi og slibrig til, at Spartas Kæmper, efter Dagene ved *Thermopylæ* og *Platæa*, ei skulde snuble paa den, saa det havde allerede da været forbi med den Græske Frihed, hvis den ikke i *Athenienserne* havde havt stærke og naturlige Bundsforvandre.

Athenienserne dannede allerede derved en Modsætning til Spartanerne, at de var deres Lands oprindelige Indbyggere, ja var, efter Alles Sigende, de eneste Græker, som *aldrig* havde *flyttet*, før de

indskibede sig med den huusvilde Frihed til Salamis, hvor de, som Skjaldene sang, bygde den 341et prægtigt Tempel*Herod. I. 56. VII. 161.. Vel kalder Historie-Skriveren *Thukydid*, denne Fasthed i Sædet et Held, Athenienserne blot kunde takke den magre Jord-Bund for, som Ingen misundte dem, men det beviser kun, at denne Atheniensiske Borger var en *Thraker* af meer end Byrd; thi naar et Folk med saa store Kræfter, som Athenienserne har lagt for Dagen, vel af Giæster give saadanne Sværme, som *Milet* og de andre *Ioniske* Aflæggere paa Asiens Kyst, men sidder selv fast mellem nøgne Bjerge, da har det dog sikkert en dybere Grund, end at Ingen vil, hvad snarere Ingen kan, fordrive dem*Thukydid I. 2.. Heller maatte Man sige, de havde fattet en underlig Ungdoms-Kiærlighed til *Hav-Bugterne* og *Oliven*, som vi til Bæltene og Bøgen, thi Stadens Old-Sagn begynde med at *Poseidon* og *Pallas Athene* trættedes om, hvem af dem, den skulde opkaldes efter, og skiøndt *Athene* vandt Seier, fandtes dog i Templet paa Borgen, som Jordens Søn *Erechtheos* bygde og Perserne brændte, *Havet* afbildet ved Siden ad det *levende Olie-Træ*, som efter Branden gav et nyt Skud til Gudindens Ære*Herod. VIII. 55.. Vist nok er dette en *Poetisk* Anskuelse, der først bliver giennemgribende, naar *Poseidon* og *Athene*, ligesaavel som *Havet* og *Olie-Grenen*, er Billeder for os paa Bedrifternes Glands og Fredens Velsignelse, men hvem der kommer til Athenen uden *Poetisk* Anskuelse, kunde ogsaa boe der i tusinde Aar og blev dog aldrig mere hjemme, end *Tyrken*, som nys flyttede derfra, uden at have tænkt paa, hvad det var, *Phidias* fordem afbildede paa *Parthenon*, end sige da, hvad der begeistrede ham dertil. Dette var, blandt Andet, som *Pausanias* vidner, og som *Stumperne* endnu stadfæste, den samme Vædde-Strid mellem *Poseidon* og *Athene*, ved Siden ad 342Gudindens Fødsel, der foer i Harnisk ud af sin Olympiske Faders Hjerne*Pausanias I. 24.. Attika var heller ingenlunde saa stifmoderlig begavet af Naturen, som Man af *Thukydid's* Tanke-Gang maatte slutte, thi foruden dets *Oliven* var dets *Figener* og *Honningen* fra *Hymettos* berømte over hele Grækenland, og i det *Lauriske Sølv-Værk* havde den lille Stat i sin Ungdom en stor Indtægts-Kilde, som endnu strakke til at bygge de Skibe, der seirede ved Salamis*Herod. VII. 144. Strabo IX. 399.; og da nu tillige Ordsproget om de fede Græs-Gange og de grove Oxer idelig stadfæster sig, havde Athenienserne Intet at misunde de fleste *Bæoter*.

Hvor det nu ikke er en Skare indvandrede Strids-Mænd, der skal have deres *Frihed*, paa de Indfødtes Bekostning, men Indbyggerne selv, der ønske at nyde den, for at fryde sig ved Livet og udvikle alle dets underfulde Kræfter, der maa naturligviis Alting indrettes langt anderledes end i Sparta, og Tilstanden langt mere ligne et bølgende Hav end en Bjerg-Kiæde, saa det er intet Under, at det allerede før Perser-Krigen gik temmelig broget til i Athenen; men det er et stort Under, at denne *Fri-Stad*, som alt glimrer i *Illiaden*, var blevet saa gammel og fødte endnu saadanne Børn, som dem, vi møde ved *Marathon* og *Salamis*, paa *Torvet* og i *Bue-Gangene*. Efter Sagnet var det nemlig Folke-Helten selv, *Theseus*, *Poseidons* Søn, der skiænkede Folket den *Frihed*, han selv med Livs-Fare vandt i Kampen mod *Mino-Taurus* paa *Kreta*, for hvem Athenens blomstrende Ungdom var før et blodigt Offer. Neppe misforstaaer Man Mythen, naar Man tænker, det var *Kretas Sømagt*, den Ældste i Grækenland, der opslugde Athenens Ungdom, til Helten fra *Phaleros* gav den sit Bane-Saar, men det være dermed, og med hans Leve-Tid før *Agamemnon* og med 343hans Stats-Indretninger, som det vil, saa er det dog lige vist, at *Athenen* fra *Arilds-Tid*, først under *Konger*, til *Kodros*, og siden under *Archonter* (Høvdinge), havde været en mageløs *Fri-Stad*, underlig giæstmild, kun holdt i Orden af sin beundrede *Høieste-Ret* (*Areopag*), uden at Man har Sagn om nogen *Tyran*, før *Pisistrat* i *Perser-Tiden*. Selv med Konge-Værdighedens Afskaffelse synes det at have hængt deilig sammen, thi da *Herakliderne*, kort efter det store Indbrud i *Peloponnes*, rykkede mod *Attika*, skal *Oraklet* have spaaet dem Seier, med mindre de fældte Atheniensernes Konge, hvorpaa *Kodros*, som vidste det, klædte sig i *Pjalter* og naaede sit Øiemed: med Selv-Opoffrelse at frelse Riget*Justin II. 6.. Vel er Hjemmelen ikke den bedste, men at det var i *Kodri* Dage, *Dorerne* første Gang hjemsøgte *Attika*, melder dog alt *Herodot*, og at de tabde Slaget, anmærker *Strabo*, saa *Trogus* kan nok staae til Troende i saa rimelig en Ting, som at da Thronen, *Theseus* reiste, ei længer kunde staae uden Rigets Skade, nedsteg hans Eftermand godvillig derfra og tabde sig i Mængden til fælles Gavn*Herod. V. 76. Strabo IX. 393.. Længe vedblev *Archonterne* at være Konger, paa Navnet nær, saa det var først ved *Olympiadernes* Begyndelse deres Regierings-Tid indskrænkedes til ti Aar, og et Aarhundrede senere (omtrent 700 f. Ch.) at *Archontskabet* nedsank til en blot Hæders-Post, der ved aarligt Valg besattes med anseete Borgere. Nu begyndte Man at føle Trang til skrevne Love og i det Hele til en Reformation af de forældede Indretninger, og denne Trang var det, *Solon*, Ætmand af *Kodros*, afhjalp, uden at det er nemt at sige, hvad Gammelt han brugde, og hvad Nyt han indførde. *Herodot* nævner blot een Nyhed, som han lærde af *Amasis* i Ægypten, og det var Politi-Loven, at Enhver under Livs-344Straf skulde gjøre Regnskab for, hvad han levede af; men skiøndt allerede det er et slemt Tegn, var det dog endnu et Værre, at *Solon*, som havde taget den Eed af Athenienserne, at de skulde holde hans Love i ti Aar, fandt det raadeligst at reise udenlands saa længe, for ei maaskee at see sig nødt til selv at løse dem fra Løftet*Herod. I. 29. II. 177.. Det Sidste viser nemlig, at Mængden nu begyndte at gjøre sin Overmagt giældende, og Mængden er altid pøbelagtig, saa det Bedste, vi herefter kan vente at see, paa *Torvet* i Athenen, er et *mageløst Pøbel-Herskab*, og at vi ikke skuffes i denne Forventning, har *Herodot* i Fortællingen om *Perser-Krigen* allerede lært os.

Nu var det, under en Kiv mellem *Megakles*, Søn af den *Alkmæon*, *Kræsus* havde forgyldt, og en vis *Lykurg*, at *Pisistrat*, en simpel Borger-Mands Søn, greb Leiligheden til at besnakke Pøbelen, saa han fik en Liv-Vagt, ved Hjælp hvoraf han opkastede sig til *Tyran*, men gjorde ellers ingen Fortræd og lod Retten have sin Giænge*Herod. I. 59.. Sex og Tredive Aar varede denne Underkuelse, dog ei uden Modstand, hvorved *Pisistrat* to Gange maatte rømme og hans Søn *Hippark* tilsatte Livet, og derpaa var det, *Alkmæoniderne* og

Pythia formaaede Spartanerne til at uddrive den anden Pisistratide *Hippias*. Vel fik Spartanerne siden andre Tanker og vilde ført Tyrannen tilbage i Triumph, men det forhindrede *Sosikles* fra *Korinth*, ved en Tale han holdt, og hvori han bad *Spartanerne* først indføre Tyranniet hos dem selv, før de vilde gjøre andre Stæder lykkelige dermed; thi gjorde den Tale end intet Indtryk paa Spartanerne, saa gjorde den desmeer paa deres Bunds-Forvandt, som ingenlunde, efterat Udaaden var nævnet med sit rette Navn, vilde laane den deres Arm^{*}Herod. I. 60-64. V. 55-56. 62-65. 90-93..

345Nu var *Alkmæoniden Klisthenes* enstund den heldigste Folke-Leder og efterabede sin Navner og kiære Mor-Fader i Sikyon ved at give gamle Slægter nye Navne, men Slaget ved *Marathon* gjorde iblandt Andet det Gavn, at Mængden krævede andre Mester-Stykker end glatte Ord af sine Ledere, og *Themistokles*, som havde selv været med og ei kunde sove rolig, fordi han immer drømde om *Miltiades*, var et Hoved, som gjorde Athenens Pøbel uddødelig Ære^{*}Herod. V. 66. VI. 115. Plutarks *Themistokles*.. Ham var det, som overtalte dem til at bygge Skibe for Skatten, de var ifærd med at dele imellem sig, og at rømme Staden for Perserne; men dog maa det ikke glemmes, at paa den store Flytte-Dag stod hans *adelige* Medbeiler til Folkets Gunst og Ærens Krands, *Kimon*, Søn af *Miltiades*, ham kraftig bi; thi da Pøbelen blegnede ved det kiække Forslag, fløi *Kimon* op til Athenes Tempel, offrede, som en udtjent Rytter, Gudinden sit Bidsel og sprang ombord med sine Venner^{*}Plutarks *Kimon*..

Med alt sit høie Mod, sit Falke-Syn og sine store Gaver var og blev *Themistokles* dog kun en *Pøbel-Helt*, som tog Penge for sin Part, men kunde dog aldrig faae Ære nok, hvorover Pøbelen naturligviis blev gnaven og benyttede sig af sin Potteskaars-Ret (Ostrakismen) til uden videre Grund at forvise ham, og nu gjorde han, efterat have reddet Grækenland og bygt Athenens Mure, sig selv den Skam at gaae over til *Perserne*. Kun en betimelig Død, som han dog maaskee selv paakaldte, friede ham fra at bære Avind-Skjold mod sin uddødelige Ære og sit herlige Fædreland^{*}Plutarks *Themistokles*..

Kimon derimod var En af de faa gamle Adels-Mænd, der, med store Evner, ei fandt det sin Ære for nær at tjene den herskende Pøbel, men vel at ligne den, og med ham naaede 346Athenen sin høieste Glands, uden at dog Æren derfor tilkommer ham alene; thi kun fordi han havde *Miltiades*, *Leonidas* og *Themistokles* til Forgiængere, *Aristid* den Retfærdige til Side-Mand, Athenen til Moder og Lykken til Veninde, kom han til at høste Laurbær saa længe, saa rigelig og saa umisundt, som ingen Anden af Grækenlands mange tapre og berømte Høvdinge.

Efter *Seirene* ved *Platæa* og *Mykale* var Spartanerne, som de Europæiske Grækers Anførere, baade til Lands og Vands, tillige, under Navn af Beskyttere, Herrer over Øerne og de Asiatiske Stæder, som nu gjorde Opstand mod Perserne; men *Pausanias*, for hvem Lykken spillede ved *Platæa*, var ikke Mand for at bære den, og gjorde snart Spartanerne almindelig forhadte, ved Stolthed mod dem, der deelde hans Ære og Udsuelse af dem, der trængde til hans Hjælp. *Kimon* og *Aristid* gjorde paa samme Tid Athenienserne baade agtede og elskede, og da Man nu ovenikiøbet opdagede en hemmelig Forstaaelse mellem Perserne og *Pausanias*, saa mistede ikke blot han, men ogsaa *Sparta Anførselen*, og *Athenen* kom, med den sex og halvfjerdsindstyvende Olympiade, til at sidde som en Dronning paa Havet, under hvis milde Septer alle Græker frydede sig^{*}Diodor XI. 265-67. Plutarks *Themistokles* og *Kimon*.. Da var det *Kimon* fandt *Benene* af *Theseus* paa Øen *Skyro* (Jura) og bragde dem, efter Oraklets Bud, i Triumph tilbage til Athenen, og han kom just til Byes, da der var en stor Vædde-Strid paa Skue-Pladsen, som han med sine Krigs-Kamerader, til Æres-Beviisning, fik det Hverv at dømme i, hvorved den unge *Sophokles* vandt Prisen fra den gamle *Æschylos*, der tog sig Krænkelsen saa nær, at han udvandrede til *Sicilien* og kom aldrig igien. Smaating, kan Man sige, naar Man enten ikke veed, det er de to berømteste Tragedie-Skrivere i Verden, vi tale om, eller Man tænker, 347Poesi er ingen Ting; men det var i alt Fald saadanne Smaating, Athenienserne gjorde meget Væsen ad, saa det ligner dem, og det er mærkeligt, at den gamle *Kimon*, ligesom de nye Konst-Dommere, satte *Sophokles* over *Æschylos*, skiøndt det ingenlunde beviser, de har Ret.

Kort efter var det, at *Kimon*, i Spidsen for Grækerne, erobrede hardtad hele den Persiske Flaade i *Kyperns* Farvand, og slog samme Dag, eller Natten efter, den Persiske Krigs-Hær paa den nærliggende Kyst af Lille-Asien, ved Floden *Eurymedon*, og efter denne *Tvilling-Seier*, som Grækerne kaldte *mageløs*, havde Perserne deres gode Grunde til at skye *Archipelagos* og den *Ioniske* Kyst, uden at der behøvedes nogen høitidelig Forsikkring derom, som den store Konge vel ogsaa var for stolt til at give^{*}Diodor XI. 273-74. XII. 293. Plutarks *Kimon*.. Den saakaldte *Kimonske* Fred er da rimeligviis aldrig blevet sluttet, men vel blev *Kimons* seierrige Kamp enstund afbrudt, blandt andet ved hans *Forviisning* fra Athenen; thi uagtet alt det rige Bytte, han gjorde, gik igiennem rene Hænder, ja, uagtet han rev Giærdet ned om sine egne Haver, og indhegnede Torvet med Palmer, hvælvende skiønne Bue-Gange, holdt aaben Taffel og gav med begge Hænder, blev Pøbelen dog engang i saa ondt Lune, at de kradsede hans Navn paa Potte-Skaar, Nok til at drive ham ud som farlig for Friheden. *Kimon* var nemlig en stor Beundrer af Spartanerne, som han endogsaa tit paa Torvet brugde at slaae Athenienserne med, sigende: det eller det vilde Spartanerne aldrig gjort, og han tog derfor inderlig Deel i den store Ulykke, der ramde dem, kort efter hans *Tvilling-Seier*, og bragde dem paa Randen af Undergang. Et grueligt Jord-Skiælv, hvorved ogsaa store Klippe-Stykker rev sig løs fra Femfinger-Bjerget (*Taygeton*) ødelagde nemlig Hoved-Staden, og saavel *Heloterne* som Messeniernes greb Øieblikket til at gjøre Opstand, saa 348Spartanerne saae dem nødt til at bede om Hjælp i Athenen, hvor Pøbel Talerne fandt, det var en Lyst at see den store *Skade-Rede* ødelagt, men *Kimon* kaldte *Sparta Athenens*

Medhjelp og Grækenlands umistelige Høire-Haand, som han da ogsaa fik Lov til at redde. *Perikles* og *Ephialtes*, greb nu Leiligheden til at sværte ham hos *Pøbelen*, og han blev forviist paa ti Aar, som En der havde Sparta kiære end Athenen, men under Forviisningen tog han en stolt Hevn over Bagtalerne, thi da de to store Medbeilerinder var raget i Krig, og Hærene stod i Slag-Orden ved *Tanagra* (i Phokis), kom *Kimon* og stillede sig i Rækken som Borger i Athenen, og da hans Fiender end ikke undte ham denne beskedne Plads, opmuntrede han sine Venner, der kaldtes hemmelige Spartaner, til aabenbar at vise, de var Athenienser, hvad de da ogsaa, med *Kimons* Rustning imellem sig, saa ivrig gjorde, at af Hundrede blev ikke Een ilive. Paa een Gang slagte af Spartanerne og dybt beskiæmmede, kaldte nu Athenienserne *Kimon* tilbage, der strax, ved den Agtelse han nød i Sparta, skaffede dem Fred, og vedblev at være Grækernes Stolthed og Persernes Skræk til sin Død, ja, som Man sagde, endnu en *Maaned* derefter, thi saalænge skulde Man, efter hans Ordre, hans Død, der indtraf paa *Kypern*, for at Flaaden uanfægtet kunde komme i Behold. ^{*}Diodor XI. 274-75. XII. 203. Plutarks *Kimon* og *Perikles*.

Det var, efter *Diodor*, i det sidste Aar af den 82de Olympiade, eller *tredive* Aar efter Slagene ved *Salamis* og *Platæa*, *Kimon* døde, og *Plutark* har aabenbar Ret i, at han tog Grækenlands Lykke i Graven med sig, vist nok ikke, fordi der nu blev Mangel paa store Hoveder og stolte Krigs-Mænd, men fordi den skjønne *Menneske-Alder*, Begejstringen for den Helleniske Frihed i Fare havde skabt, var nu udrundet, og den yngre Slægt gav dristig sine egenkiærlige Drifter Tøilen, saa det var kun til en Tumle-Plads for selvraa349dige, sig selv fortærende Kræfter, alle Konster kappedes om at pryde Grækenland.

Efter *Kimons* Død blev den berømte *Perikles*, hvis Fader *Ksantip* var Archont det Aar, Slaget stod ved *Salamis*, snart enevældig i *Athenen*, og saa glimrende et Tids-Rum, som det der er opkaldt efter ham, har vel ingen Stad i Verden havt, undtagen *Jerusalem* under *Salomon*; thi ham selv kaldte alle Græker, for hans høje Tanke-Gang og hans Torden-Taler "*den Olympiske*," i et Chor af Digtere ragede *Sophokles* og *Euripides* frem, som *Apollo*s Ypperste-Præster, *Phidias*, med en Skare af Kunstnere under sig, var Stadens Byg-Mester, og *Perikles*, for stolt til at berige sig selv med de store Skatter, der aarlig indstrømmede fra de beskyttede Stæder, øste dem ud med begge Hænder til Byens Forskiønnelse og Mængdens Morskab. Men alt i sin Ungdom havde *Perikles* berøvet den hellige "*Høieste-Ret*" (*Areopag*) det Meste af dens Indflydelse og i sin Manddom, da de Bundsforvandre ingen Hjælp behøvede mod Perserne, forhøiede han deres Skatter langt over hvad *Aristid* den Retfærdige havde udskrevet i Kampens Dage, saa det var intet Under, at han i sin Alderdom fandt ingen Ret i Athenen og hos de Bunds-Forvandre kun hemmeligt Knur eller frysende Harme. I hans sidste Dage udbrød den saakaldte *Peloponnesiske* Krig mellem *Sparta* og *Athenen*, til fælles Fordærvelse, og selv døde han af Pesten, efter at have oplevet al den Sorg, der kan knuse et Hjerter, og al den Ydmygelse, hvormed *Pøbelen* hevner sig paa sine forældede Afguder. ^{*}Plutarks *Perikles*.

Krigen, vi nævnede, kan vi nu vel ingenlunde, med dens berømte Historie-Skriver *Thukydid*, der selv som lidt Anfører tog Deel i den, sætte høit over den *Persiske*, hvortil den tvertimod hører som et sørgeligt Mellem-Spil; men vist nok 350maa den tiltrække sig vor Opmærksomhed, som det store *Selv-Mord*, der endte den Græske Friheds Dage, og er saa nøiagtig beskrevet af Samtidige, at vi kun alt for godt see, den stod ikke til Redning. De formaaende Mænd i alle de Græske Stæder, *Sparta* undtagen, havde længe været deelt i to modsatte Partier, hvoraf det Ene (det Aristokratiske), som havde arvet Roes og Midler, smigrede for sig selv, og det Andet (det Demokratiske), som Intet havde arvet, smigrede for Mængden; men saalænge begge Partier elskede Føde-Byen og Fædrelandet, eller besjæledes af samme Helleniske Aand, var Kampen om Fortrinnet ingenlunde fordærvelig, men tvertimod, trods alle sørgelige Følger i det Enkelte, gavnlig for Livet og Udviklingen i det Hele. Det Samme giælder naturligviis om Modsætningen mellem *Sparta* og *Athenen*, som Partiernes Hoved-Stæder, thi saalænge de kun stræbde at overgaae, ei at underkue hinanden, kunde Man aldrig ønske Athenienserne en bedre Tømme paa deres Letsindighed, eller Spartanerne en bedre Spore for deres Stædighed, men naar de stræbde at ødelægge hverandre og at tilegne sig hinandens Lyder, saa den Spartanske Herske-Syge blev kaad og den Atheniensiske Kaadhed vilde gjøre sig almindelig herskende, da var Aanden forsvundet og Alt forloret. Og denne sørgelige Opdagelse er det Man gjør under den *Peloponnesiske* Krig, især ved Betragtningen af *Spartaneren Lysander* og *Athenienserens Alkibiades*, som baade gav Krigen sit eiendommelige Præg og gjorde Udslaget i den.

Det er i denne Henseende yderst mærkeligt, hvad *Thukydid* bevidner, at det alt ved Krigens Begyndelse var en almindelig Tro, at den skulde vare i tre Gange ni Aar. ^{*}Thukydid V. 26., thi en saadan Formodning kunde ene reise sig af den Følelse, at Parti-Hadet var nu blevet uforsonligt og Buerne saa spændte, at den Ene maatte bryde, før den Anden kunde hvile. An351ledningen til Krigen var nemlig saa ubetydelig, at Man giættede selv paa de urimeligste hemmelige Aarsager, og der skedte Intet i de første ti Aar, der spaadede den Langvarighed, da den meget mere, ved Spartanernes idelige Rykken mod Athenen og Athenienserens Land-Gang paa *Peloponnes*, lignede et Skak-Spil, der paa begge Sider var ubehageligt nok til at gjøre Parterne kiede ad Legen.

Hvad der imidlertid gav Anledning til Krigen var et Udbrud af det gamle Fiendskab mellem *Korinth* og dens Aflægger *Korkyra* (Korfu), et Fiendskab saa mosgroet, at mellem dem holdtes det første *Sø-Slag*, Grækerne vidste af at sige, over *tohundrede* Aar før det, hvorved de nu vilde afgjøre deres Trætte om, hvem af dem der havde Ret til at blande sig i den Parti-Strid, der uroede *Epidamnus* (*Durazzo*), en Plante-Stad, som *Korkyræerne* under en *Korinthisk* Høvding havde anlagt i *Epiros*. ^{*}Thukydid I. 13. 24.. *Korintherne* tabde

Slaget, men da de rustede sig paa Ny og kaldte alle deres Bunds-Forvandte, hvoriblandt Spartanerne, til Hjælp, fandt Korkyra, som svigtede i Perser-Krigen og stod ene, Spillet for voveligt, og søgte Hjælp i Athenen, hvorpaa den, efter egen Tilstaaelse, ei havde andet Krav, end det Tillokkende der for Grækenlands største Sømagt kunde ligge i at forbinde sig med den Næststørste, paa Veien til *Italien*. Skjøndt nu Athenen ei kunde tage Korkyras Parti mod dens Moder-Stad, uden, efter Græske Begreber, at gaae mellem Bark og Træ og begunstige en naturlig Opsætsighed, og uagtet Freds-Brud med Korinth var i alle Maader en Udfordring til Sparta, saa fattede dog den ellers meget fredelige *Perikles* en urimelig Lyst til Krig, saa det var intet Under, Man giættede paa, han blot vilde give Athenienserne, som krævede ham til Regnskab for hans Huusholdning, andet at tænke paa *Plutarks Perikles*. *Perikles* 352døde alt i Krigens tredie Aar, men dog førdes den til det Tiende omtrent i hans Aand, saa Athenienserne indlod sig ikke i aaben Mark med Spartanerne, men gav By-Marken til Priis, og hævnede sig ved Plyndring paa Kysten af Peloponnes, hvor de endogsaa, ved at befæste Pylos (Navarin) skaffede sig en god Havn, og efterat den Spartanske *Vove-Hals Brasidas* og den Atheniensiske *Spøge-Fugl Kleon*, der ene satte Liv i Spillet, paa een Gang havde bidt i Græsset ved *Amphipolis* (Emboli) i Makedonien, sluttede Medbeilerinderne en Fred, der aabenbar løb ud paa en venskabelig Deling af Grækenland imellem sig *Thukydid IV. 3. V. 6. 10-18. Diodor XII. 323-24*. Men det var kun *Perikles-Tiden*, eller den anden Menneske-Alder efter Slaget ved Salamis, der vilde døe i Fred, og det viiste sig strax at den Ny, som *Alkibiades* stræbde at give Navn, vilde blive krigersk for Alvor, thi denne Frænde af *Perikles* og Discipel af *Sokrates*, udrustet med Alt hvad hans Tids-Alder beundrede, elskede Krigen, ikke for Fredens eller for Udfaldets, men for dens egen Skyld: for den raske Bevægelse hvori den satte alle Sjæls og Legems Kræfter og det fri Spille-Rum den gav baade Livet og Indbildnings-Kraften. Blændende deilig, en Mester i alle Legems-Øvelser, tapper, vittig og veltalende, maatte *Alkibiades* nødvendig staae for Mængden af Athenienserne, som deres Ideal, thi han var det, og hans Ærgierrighed og grændseløse *Kaadhed* maatte da gaae vidt, før de fandtes utilgivelige *Plutarks Alkibiades*.

Alkibiades havde gjort Alt hvad han kunde for at hindre Fred-Slutningen, men det lykkedes ikke, thi, siger *Plutark*, under Vaaben-Stilstanden havde den fri Handel og Vandel og de mange Giæster gjort et behageligt Indtryk paa Folk, saa de fandt, det var dog bedre at vaagne ved Hane-Gal end ved Lure-Gjald, og de lyttede nu gjerne til Choret, der Sang:

353Spindel-Væv fiin!
Slyng dig om Spyd-Stage min!

Opfyldelsen af Freds-Vilkaarene fandt imidlertid sine Vanskeligheder, som *Alkibiades* gjorde megen Ophævelse af, og da de Spartanske Gesandter kom til Athenen med uindskrænket Fuldmagt til at jævne dem, lokkede han dem med en Meen-Eed til at modsige dem selv og benægte i Folke-Forsamlingen at de havde den Fuldmagt, i det han forestillede dem, at hørde Pøbelen det, vilde den slaae stort paa, men svor dem til, at vilde de lyde ham, skulde han staae dem ærlig bi. Herved fik han Gesandterne offentlig beskiæmmede, Pøbelen ophidset og Freden brudt, som var ham dobbelt forhad, da den bar Navn efter hans farligste Medbeiler: den tappre, sindige og hovedrige *Nikias* *Thukydid V. 43-46. Plutarks Nikias og Alkibiades*.

I de følgende fem, sex Aar var der egenlig hverken Krig eller Fred mellem Sparta og Athenen, thi de angreb ikke selv hinanden, og Spartanerne laae som i en Døs, men Athenienserne understøttede Pøbelen i *Argos* og alle hvem der ellers i Peloponnes vilde bryde med Sparta, og hvor smaalig og hadefuld end denne Parti-Gang var, morede den dog naturligviis baade *Alkibiades* og den Atheniensiske Pøbel kostelig, da der var immer noget Nyt, ingen stor Uleilighed og heller ingen Fare *Thukydid V. 82-84. 115*.

Under disse Omstændigheder var det, der kom Gesandter til Athenen fra *Ægeste* (Agosta), en *Ionisk* Plante-Stad paa Si cilien, og bad om Hjælp mod det *Doriske Syrakus* (Siragosa), som dengang var nær ved at beherske hele Øen, og skjøndt den gamle *Nikias* med vægtige Grunde raadte fra og sagde reent ud, det var kun *Alkibiades* og den kaade, letsindige Ungdom, der kunde have Mod paa Sligt, 354saa havde dog *Alkibiades*, med sin kiække Selv-Roes, sine haanlige Side-Blik til de Gamle og Adstadiige, og sin uforskammede Yttring, at Siciliens Erobring vilde tillige være hele *Grækenlands*, en let Seier paa Torvet, og *Plutark* fortæller, som rimeligt kan være, at hele Byen sad og maalde paa Land-Kaartet, hvorlangt der var fra Sicilien til *Italien* og til *Karthago*; thi Athenienserens Erobrings-Planer gik nu langt videre end deres geographiske Kundskaber, hvad, i Forbigaaende sagt, gjerne er et Varsel for, at Planerne vil strande *Thukydid VI. 25. Plutarks Alkibiades og Nikias*.

Hvorledes det nu vilde gaaet, hvis Medbeilerne *Nikias* og *Alkibiades*, efter Bestemmelsen var kommet til at nappes om Magten og kappes om Æren paa Sicilien, kan Ingen vide, men nu blev *Alkibiades*, saasnart Flaaden havde ankret ved Øen, kaldt hovedkulds tilbage, som en arm Synder, mistænkt for at have været Mester for den store Udaad, der kort før hans Afreise var øvet, en Nat, paa alle *Hermes-Støtterne* i Byen, og dermed var Toget aabenbar aflivet, saa Athenienserne aldrig burde vente at høre Andet end Døds-Budskab fra det. Hvad de imidlertid allermindst havde ventet, var, at *Alkibiades*, istedenfor at gaae til *Athenen*, gik med sine kiækkeste Svire-Brødre lige til *Sparta*, og stræbde med Raad og Daad at vise sine Medborgere, hvor sandt det var, hvad *Aristophanes* siden lod *Æschylos* i Underverdenen sige om ham og Athenienserne:

At dægge Løver op, er Dumhed sær,
At drille dem, er Galmands Færd—Thukydid VI. 27–29. 53. 60–61. 88. Plut. Alk.!

Han rødmede nemlig ikke ved hørøstet at fortælle Spartanerne, først, at det havde været hans Mening at begynde paa Sicilien, lægge Veien om ad Italien og Karthago, og ende i 355 Peloponnes med en Krigs-Hær af Barbarer, og dernæst, at han elskede kun det Athenen, der vidste at skønne paa hans Fortjenester, og hadede af Hjertens Grund *det*, der forskiød ham, saa de kunde frit betjene dem baade af hans vældige Arm, som de selv havde følt, og af hans gode Raad: at sende en Spartansk Flaade til Sicilien, og ved en Fæstnings Anlæg i Attika forskrække Athenienserne og hindre dem fra at forstærke deres udenlandske Magt—*Thukydid VI. 89–92..

Hans Raad blev fulgt, og satte *Alkibiades* en Ære i at blive navnkundig i Grækenlands Historie, ligemeget om ved Daad eller Udaad, da naede han sit Øiemed; thi vel var Lykken øiensynlig veget fra Athenienserne, allerede før *Gylip* med Spartanske og Korinthiske Hjelpe-Tropper kom til *Syrakus*, men med ham kom dog først deres store Ulykke, i det sidste Aar af den 91de Olympiade Spartas Navn og de Peloponnesiske Hjelpe-Tropper gjorde nemlig Syrakusanerne saa kiække, at de ei nøiedes med at have afslaaet Atheniensernes Angreb og nødt selv den standhaftige *Nikias* til at ophæve Beleiringen, men fattede det udsvævende Haab aldeles at tilintetgjøre den Atheniensiske Krigs-Magt, da den i tre Dage nølede med Hjem-Reisen, for en Maane-Formørkelses Skyld, som Tegns-Udlæggeren kaldte et uheldigt Varsel. De bemandede derfor Alt hvad flyde kunde og tænkte at indspærre den fiendtlige Flaade i By-Havnen, og skiøndt det glippede, tvang de dog Athenienserne til et Hoved-Slag derinde, som, efter haardnakket Modstand, nødte Levningen af den Atheniensiske Hær til at lande, for, om mueligt, at slaae sig igiennem til *Katana*. Ved et nyt Uheld blev imidlertid ogsaa denne Udvei dem afskaaret: hvem der ikke faldt, blev fanget og hvem af Fangerne der ei henrettedes med Anførerne: *Nikias* og *Demosthenes*, blev, uden al Barmhjertighed eller Persons Anseelse, enten sendt hen at trælle i Steen-Bruddene eller solgt 356 til Slaver. Af de mange Tusinder fik kun de Faa Athen at see igien, som deres Herskab ynkedes over, fordi de var Folk af Dannelse, og *Plutark* anmærker, at Adskillige af dem, da de kom hjem, gik hen og takkede Digteren *Euripides*, da det især var dem, der kunde Endeel af *hans* Vers udenad, som fandt Naade for de Sicilianske Grækers Øine, som løftede *Euripides* til Skyerne—*Thukydid VII. Diodor XIII. 335–48. Plut. *Nikias*..

Plutark fortæller, at den Første, der bragde Jobs-Posten til Athenen, var en *Barbeer* nede fra *Piræos* (Ny-Havn), hvem en fremmed Kunde havde talt til om Nederlaget paa Sicilien, som en bekiendt Sag, og han foer afsted ind i Byen med Nyheden, da han frygtede for ellers at komme for silde, men han kom tids nok, thi da han ikke kunde nævne sin Hjemmel, blev han sat i Skrue, som en Udspreder af falske Rygter og Forstyrre af den offentlige Rolighed, hvor han maatte pibe Olie, til Efterretningen saa haandgribelig bekræftede sig, at Athenienserne nødtes til at troe hvad de havde anseet for umueligt—**Plutarks* *Nikias*.. En herskende Pøbels Sønderknuselse ved slige Leiligheder er af de Ting, der ei lade sig beskrive, men det gjør den Atheniensiske Pøbel Ære, at den hverken gav sig til at rase eller faldt i Fortvivlelse, men fattede Mistanke til sin egen Viisdom og udnævnedes et Stats-Raad, der herefter skulde prøve alle Forslag, før de kom paa Bane i Folke-Forsamlingen. *Chios*, *Samos*, *Byzants* og selv *Eubæa* faldt imidlertid nu strax fra Athenienserne, Syrakusanerne rustede sig af alle Kræfter for paa een Gang at betale baade Sparta og Athenen deres Giæld, og Spartanerne var egenkiærlige nok til at beskiæmme Grækenland og slutte Forbund med *Perserne*, mod Heltinden ved Marathon og Salamis. Trehundrede *Phøniciske* Skibe var alt underveis for at støde til den Spartanske Flaade, og alle Athenens Anstrængelser 357 vilde da udentviwl været ganske forgiæves, hvis ikke *Alkibiades* havde i Sparta drevet Kaadheden saa vidt, at hans Liv kom i Fare, men nu sadlede han om, flygtede til den Persiske Statholder *Tisafernes* i Lille-Asien, vandt hans Yndest, overtalte ham til at skikke *Phønicerne* Afbud, for at Sparta og Athenen, omtrent lige stærke, kunde, til *Persernes* Fordeel, ødelægge hinanden, og stræbde paa alle Maader at tilbagevinde Atheniensernes Gunst. Ogsaa heri begunstigede Lykken ham øiensynlig, thi da han med atten Skibe, han havde samlet paa Øerne, kom til Hellespont for at støde til den Atheniensiske Flaade, fandt han den i en varm og tvivlsom Kamp med *Spartaner* og *Syrakusaner*, hvis seierrige Udfald da naturligviis tilskreves hans Tapperhed og Lykke—*Thukydid VIII. 1–5. 45–47. 104–108. *Ksenophons* Græker-Historie I. 1. *Plutarks* *Alkibiades*.. Kronet med disse og endnu flere Laurbær, da Seieren fulgte ham, vilde *Alkibiades* endnu engang glimre i *Athenen* og gjorde saa, først i den 93de *Olympiade*, da hele Byen, saa at sige, mødte ham i Havnen, havde ikke Øie for Andet, og overvældede ham med Krands, Guld-Smykker og Lov-Taler; men hans Landings-Dag var ikke desmindre, efter Grækernes Regning, den ulykkeligste i hele Aaret, da Guderne stod nøgne, mens deres Tøi blev vasket, og Lykken sagde virkelig nu baade Athenienserne og deres Yndling Farvel—**Ksenophons* Græker-Historie I. 4. *Plutarks* *Alkibiades*.. Endnu samme Aar blev nemlig *Alkibiades* afsat, fordi Flaaden, i hans Fraværelse og mod hans Ordre, havde vovet og tabt et Slag, og den Spartanske Admiral, som her vandt sin første Seier, var den *Lysander*, som Sparta vel maatte kalde sin Skiændsel, men Athenen sin Ødelæggelse—**Ksenophons* Græker-Historie I. 5..

Lysander var, efter *Plutarks* Beretning, vel ingen Heraklide, men dog i Slægt med Kongerne, haardfør, tapper 358 og tarvelig, som en ægte Spartaner, men umaadelig ærgierrig og herskesyg, og saa samvittighedsløs, at han intet sparede, som han troede, var tjenligt til hans Øiemed—**Plutarks* *Lysander*.. Udnævnt til Admiral, tog han sit Ophold i *Ephesus*, indsmigrede sig hos Perser-Prindsen *Kyrus* den *Yngre*, der just nu blev Statholder i Lille-Asien, og fik derved Skibsfolkenes Hyre forhøiet og Penge Nok imellem Hænder,

til at gjøre sig elsket, medens han paa den anden Side tog sig vel i Agt for at vove den Ære, han vandt, da Alkibiades var borte, i et Slag med ham selv, hvormeget han end dertil udæskedes. Det var derfor kun ækkel Pral, hvad han ved Aarets Ende sagde til sin Eftermand *Kallikratides*: du modtager her en Flaade som behersker Havet, men skiøndt *Kallikratides* gav ham det ypperlige Svar: seil først *Samos* rundt (hvor den Atheniensiske Flaade laae) og mød mig i Milet, da vil jeg troe dig, saa viste det sig dog strax, at den Tid var forbi, da Ædlinger som han, der ei vilde kiøbe Venskab, ei sælge Græker eller krybe for Barbarer, og ei vende Ryg for truende Fare, kunde gjøre Lykke blandt Grækerne. *Kyrus* gav ham Spot for Guld, og Alle savnede *Lysander*, men Ingen den ædle *Kallikratides*, som, sukkende over Fiendskabet mellem Frænder og over Venskabet med Barbarer, faldt i Slaget ved *Lesbos*, det Sidste, i alle Maader sørgelige, Athenienserne vandt.**Ksenophons Græker-Historie I. 6.* *Kyrus* og alle de Bundsforvandte forenede nu deres Bønner i Sparta om at faae *Lysander* igien, og skiøndt det stred mod Loven, fandt Man dog paa den Udvei, at give en Anden Navnet og ham Magten, medens Athenienserne henrettede deres seirende Admiraler, hvoriblandt en Søn af *Perikles*, fordi de, hindrede af Storm, ei havde begravet deres Døde. Snart fulgte nu det meget omtalte Slag ved *Ægos-Potamos* (ved Dardanellerne), hvor *Lysander*, tit udæsket, lu359rede, til han havde gjort de nybagte Admiraler trygge, og hvor *Alkibiades* fra Strand-Bredden forgiæves advarede dem: de lod dem overrumple og leed et fuldstændigt Nederlag, saa det var kun nogle faa Skibe, den eneste gamle Anfører: *Konon*, reddede og turde ei engang føre til Athenen, af Frygt for sine *Venners* Skæbne, men flygtede til *Kypern*, hvorfra han siden gik i Perser-Kongens Tjeneste.**Ksenophons Græker-Historie I. 7. II. 1.* Nu, i det sidste Aar af den 93de Olympiade (86 Aar efter Slaget ved *Marathon* og lidt over 400 f. Ch.) laae da *Athenen* værgeløs, beleiret af hele Grækenlands Magt til Lands og Vands: Ingen indenfor Murene havde Ild til at opflamme Heltenes Børn, og Ingen udenfor havde Mod til at bestorme deres Grave, saa Hungeren var det haarde Sværd, de Beleirede overlodes til og faldt, giennem flere Maaneder, for, i Tusind-Tal, og da de Efterlevende omsider overgav sig paa Naade og Unaade, udstædte de Spartanske Ephorer, efter *Plutarks* Beretning, følgende Lakoniske Ordre: river Ny-Havn (*Piræos*) og den lange Linie (*Muren* fra *Byen* til *Havnen*) ned, rømmer alle de Stæder I har besat og holder jer paa jeres Eget, saa skal I have Fred, naar I for Resten finder jer i Billighed og tager imod de Landsforviste. Hvor mange Skibe I maae holde, skal vi nok siden bestemme. Det var, ligeledes efter *Plutark*, netop samme Aars-Dag, som da der seiredes ved *Salamis*, at *Lysander* holdt sit Indtog i Athenen, og han var ikke blandt de Mange, der blev ømme om Hjertet, da Sangeren fra *Phokis* istemmede Verset af *Euripides*, som alle Tilhørerne anvendte paa Athenen:

Agamemnons Daatter fiin!
Er den øde Boelig din?

Han fandt sig kun derved opmuntret til at sende Bud efter Stads-Musikanterne og lade dem holde Takt med Horn og 360Luur, mens hans Matroser, med Hurra-Raab, i lystig Dands rev ned paa Muren og stak Ild paa Flaaden.**Ksenophons Græker-Historie II. 2.* *Plutarks Lysander.*

Saaledes faldt *Athenen*, og skiøndt de saakaldte *tredive Tyranner*, som *Lysander* nødte Mængden til at vælge, blev ikke gamle, men styrtedes af fribaarne Flygtninger; skiøndt ogsaa *Konon*, som *Persisk* Admiral, snart gav sin Føde-By Mure igien, og skiøndt endelig Sparta fik andet at gjøre end at give Athenen Love; saa reiste dog "Havets Græske Dronning" sig aldrig meer, og selv det store Ry for Smag og Lærdom, der vedligeholdte sig giennem mange Aarhundreder, skyldte Kekrops-Byen langt mere de forrige Slægters Glands og de Følgendes Blindhed, end Nogen af de Børn, den fødte efter Murenes Fald. Dengang de styrtede, var *Spotte-Fuglen Aristophanes* den bedste Sanger, og Spotten er aldrig saa god, at den vækker, hvad den snarere afliver: bedre Ting end Latter, og *Sokrates*, den eneste Dommer, som, i de ulykkelige Admiralers Sag, ei vilde bøie Retten, for at føie Pøbelen.**Ksenophons Græker-Historie I. 7.* *Platos Sokratiske Apologi.*, han maatte drikke mangan bitter Skaal af *Aristophanes* og hans Beundrere, før Pøbelen, kort efter de *tredive Tyranners* Tid, rakde ham *Gift-Bægeret*, som Gudernes Foragter og Ungdommens Forfører, saa det var umueligt, at de af hans Discipler, der, som *Plato* og *Ksenophon*, vilde bedre Ting end *Alkibiades*, kunde i Athenen have Lykken med sig. At imidlertid endnu saadanne Mænd blomstrede i den tredie Menneske-Alder efter Dagene ved *Marathon* og *Salamis*, det vidner vist nok om, hvilken sjelden herlig og ædel Slægt, der giennem mange Aarhundreder havde udviklet og hævet sig, før den, overmodig og vanartet, fordærvede sig selv og modnedes til Undergang, saa endnu, efter to Aartusinders Forløb, ynkes vi med Rette over Gruset, hvoraf vi vel veed, der aldrig meer opvoxer An361det end Skud af de Skarn-Tyder, Man pressede til *Sokrates*, men hvorover dog svæver en huusvild Aand, vi maae ønske et anderledes deiligt Hjem end denne "Stolkonge-Daatterens øde Boelig!"

Sparta havde seiret med *Persiske* Penge og med Helte som *Gylip*, der, da han efter Slaget ved *Ægos-Potamos*, sendtes hjem med Penge-Sække, stjal Noget af hver, og som *Lysander*, der vilde bestikke baade Guder og Mennesker, for at throne som Konge paa Gruset af sit Fædrenelands beundrede Forfatning.**Plutarks Lysander.*, saa Triumphen havde ondt ved at blive enten stor eller langvarig. Perser-Prindsen *Kyrus* den Yngre havde nemlig, som Man kan tænke, understøttet Spartanerne mod Athenen, ikke fordi han heller deelde Herredømmet i *Lille-Asien* med dem end med *Andre*, men fordi han haabede ved deres Hjelp at bemægtige sig den *Persiske Throne*, og hvad enten han nu vandt eller tabde, var det let at forudsee, at Spar tannerne snart maatte slaae Haanden af de Asiatiske Græker, som de, uden Handel og Sømagt, umuelig i Længden kunde beskytte mod Perserne. Toget som *Kyrus* gjorde mod sin Broder: *Artaxerxes* med Tilnavn *Mnemon*, og hvorpaa han faldt, i Nærheden af *Babylon*, er blevet berømt blandt de

Lærde, fordi Atheniensereren Ksenophon, der selv var med, saa smukt og omstændelig har beskrevet den besværlige Hjem-Reise af de titusinde Græske Leie-Tropper, under Spartaneren *Kleark**Ksenophons Feldttog. Diodor XVI. 405-13.; men her kan det kun nævnes i Forbigaaende, og Krigen, som dermed udbrød mellem Perser og *Spartaner*, er os egenlig kun mærkværdig for *Fredens* Skyld, som den Spartanske Admiral *Antalkidas* sluttede med Artaxerxes, hvorved de *Asiatiske Græker* overlodes til deres Skæbne og Perser-362Kongen erklæredes for den Græske Friheds Beskytter**Ksenophons Græker-Historie* V. 1. Diodor XIV. 452. *Plutarks Artaxerxes*.. Denne Skam overgik Grækenland omtrent *hundrede* Aar efter Slaget ved *Marathon* (i den 98de Olympiade), og skøndt *Agisilaos* sagde, at Spartanerne var ikke blevet Perser, men Perserne Spartaner, kan dog hverken denne Vending eller hans glimrende Løbe-Bane skjule for os, hvad de enstund skulde for Grækerne: at det haltede endnu meer med Spartas Vælde end med hans Vittighed. Selv *haltede Agisilaos* ogsaa, og det var den stærkeste Indvending, Man i *Sparta* gjorde mod denne Yndling af *Lysander*, da han ikke alt for regelmæssig vilde bestige Thronen; thi der var en gammel Spaadom, som sagde:

Sparta med det stolte Mod!
Vogt dig, trods din faste Fod,
For det *halte* Herredømme!
Ellers, som paa oprørt Hav,
Finder du paa Val din Grav,
Males ned i Hvirvel-Strømme!

Desuagtet baade blev *Agisilaos* Konge og aabnede sin Bane glimrende med et seierrigt Feldttog i Lille-Asien mod Perserne, hvis Throne han vel endog havde Tanker om at styrte; men *Sparta* havde dog i hans Dage ikke blot Skammen af den *Antalkidiske* Fred, men ogsaa den sørgelige Skæbne: at see fiendtlige Seiers-Tegn kneise over den, gennem sex Aarhundreder, kun med Spartanske Laurbær krandsede *Eurotas***Plutarks Agisilaos*..!

Ulykken kom, som sædvanlig, fra den Side, Man allermindst ventede, thi den kom fra *Theben* i Bæotien, der vel, som *Kadmus-Byen*, ragede kongelig frem i de gamle Frasagn og praler i Iliaden med sine *skønne Mure*, 363men var dog selv fra Old-Tiden mest bekiendt af sin ulyksalige Konge-Slæggt og de unaturlige Brødre: *Eteokles* og *Polynik*, der ikke blot styrtede hinanden i Afgunden, men drog en stor Helte-Skare med sig. Siden tier Rygtet hardtad kvær om *Theben*, indtil Perser-Krigen, og da synes den kun at reise Hovedet, for at brændemærkes, tilligemed dens Tropper ved *Thermopylæ*, til Løn for sit Venskab med Barbarerne; men desuagtet viser allerede *Pindar*, som vandt *Skjalde-Prisen* ved alle de *Græske Lege* og var samtidig med *Æschylos*, at der i *Theben* har slumret og langsom i Løn, men heldig udviklet sig herlige Kræfter. At det heller hverken var Feighed eller Mangel paa Høimodighed, men *Nabo-Hadet* mellem dem og Athenienserne, der bragde Thebanerne til at kaste sig i Barbarernes Arme, det seer Man baade ved *Platæa*, hvor de vel af alle Græker tabde mest, men sloges bedst, og fremfor Alt paa Torvet i *Theben*; thi da Seier-Herrerne fra *Platæa* omringede Byen og truede med i Bund og Grund at ødelægge den, hvis Man ikke udleverede *Persernes* Venner, især deres Hoved-Mænd *Timigenides* og *Artaginos*, da reiste *Timigenides* sig i Forsamlingen og sagde: i Lys og ei i Løn har vi gjort fælles Sag med Perserne, byder derfor nu offentlig Grækerne Penge-Bod, om de dermed vil lade sig nøie, men hvis ikke, da udleverer os, heller end at Staden skal ødelægges! Det skedte, *Artaginos* flygtede, men *Timigenides* lod sig udlevere og satte i *Korinth* Livet til for sine Venner**Herod. IX. 66. 85-87*..!

At nu ogsaa kiærligt Sammenhold indtil Beundring udmærkede Byen, hvis Skyts-Gudinde *Harmonia* (Sam-Klang) var og hvis Liv-Stykke *Fløiten* spillede, det vidne de Gamle eenstemmig, og det stadfæstes glimrende ved det i Grækenland mageløse Forhold mellem *Pelopidas* og *Epaminondas*, der, som *Plutark* saa sandt og skønt bemærker, langt fra at kives om Magt og Ære, ei engang kappedes om, hvem der kunde gjøre mest for Fædrenelandet, men gjorde kun Begge deres Bedste, og ansaae hinandens Held for deres eget**Plutarks Pelopidas*.. Heraf slutte vi med Rette, at ligesom *Phantasien* herskede i *Athenen* og den kolde *Forstand* i *Sparta*, saaledes herskede *Følelsen* i *Theben* og gjorde, som den pleier, Faa berømte men langt Flere lykkelige, og de ædle, rigtbegavede Naturer, som *Pindar* og *Korinna*, *Pelopidas*, *Epaminondas* og Silde-Fødningen *Plutark* fra Chæronea, mageløse i deres Folk og Tid. Heraf kan vi ogsaa godt forklare os, hvi *Bæoterne* havde et slemt Ord paa sig for *Dumhed*; thi hjertelige Folk er gjerne enten for magelige til at bryde deres Hoved eller for giæve til at glimre dermed!

I den *Peloponnesiske* Krig havde *Thebanerne* holdt Spartas Parti og kæmpet saa tappert, at Man sagde, netop deraf reiste sig det Nag, Spartanerne siden bar til dem; men hvad der først aabenbar fortørnede de Haardhjertede, var at da de, i *Tyran-Tiden*, forbød alle Græske Stæder at huse eller hæle *Atheniensiske* Flygtninger, da lagde *Thebanerne* tvertimod Straf paa hvem der hindrede istedenfor at hjælpe dem, der fra *Bæotien* vilde gaae til *Athenen* og styrte Tyranniet**Diodor XIV. 398. Plutarks Lysander og Pelopidas*.. Spartanerne greb derfor den første, den bedste Leilighed til at bekriige *Theben*, men fandt saadan en Modtagelse, hvor *Lysander* faldt og *Agisilaos* var glad, han slap nogenlunde med Æren, at de saae, der vilde Lykke til at fælde den ny Medbeilerske**Ksenophon III. 4. Plutarks Lysander og Agisilaos*.. I den *Antalkidiske* Fred blev det vel, med bestemt Hensyn paa *Theben*, som de Bæotiske Stæders Hoved, fastsat, at alle Græske Stæder, baade *smaa* og *store*, skulde være frie, og 365hvem der vilde hindre det, være fælles

Fiende; men da *Sparta* ikke selv vilde rette sig derefter, kunde derved intet Forbund danne sig mod *Theben*. Da traf det sig saa heldig, at en Spartansk General, *Phæbidas*, som skulde draget fredelig giennem Bæotien til Makedonien, blev af nogle urolige Hoveder i *Theben* opmuntret til at bemægtige sig Byens Fæstning *Kadmea*, som han ogsaa gjorde, og Spartanerne lastede nok Værket og straffede Mesteren, men beholdt Rovet.*Ksenophons Græker-Historie V. 2.. Under Spartanernes Vinger beherskede nu deres Kreaturer: *Archias*, *Leontidas* og *Philip*, *Theben* efter Tykke, men Frihedens modigste Venner, med den raske *Pelopidas* i Spidsen, flygtede til *Athenen*, som i det Mindste for Skams Skyld maatte gjøre Giengæld og huse dem, og *Pelopidas* prøvede ikke Beskytternes Høimodighed længer end høist nødvendig; thi han havde gode Venner, og deriblandt den dybe, stille *Epaminondas*, i Bag-Haanden, og han havde Mod til at vove det Yderste. Vove-Spillet lykkedes, Tyrannerne faldt, med Atheniensiske Hjelpe-Tropper indtoges *Kadmea*, og nu begyndte Krigen for Alvor, til det berømte Slag ved *Leuktra* (Lefka), til hele Grækenlands Forbauselse, satte *Theben* i Frihed og *Sparta* i Fare.*Ksenophons Græker-Historie V. 4. VI. 4. Plutarks *Pelopidas*.. Det var i den hundrede og anden Olympiade, sexten Aar før *Alexander* den Stores Fødsel, at *Epaminondas* og *Pelopidas* slog Spartanerne ved *Leuktra*, saa de følte det, og her, maa Man sige, faldt *Lykurg* med Kongen af *Sparta*, thi da Man var aldeles raadvild med de mange *Flygtninger*, som *Loven* dømde, afskaffede *Agisilaos* den aabenbar, skiøndt han, efter Sædvane, slog det hen i Spas, sigende: *Loven* er ikke død, den sover kun! Snart havde *Agisilaos* nu ogsaa ondt ved at drive *Thebanerne* ud af *Sparta*, og skiøndt han baade overlevede *Pelopidas* og *Epaminondas*, der faldt med Seier og Ære, den Ene i Thessalien og den Anden i Peloponnes, saa vidste han dog ikke bedre at anvende sine sidste Kræfter, end at leie dem ud til Ægyptiske Oprørere. Saa aldeles gik nu Spartanerne i Barndom, og *Agisilaos* døde i *Afrika* af Alderdom, ti Aar efter Slaget ved *Leuktra* *Diodor XV. 506-7. Plutarks *Agisilaos*.. Hermed er da i Grunden den Græske Stats-Historie sluttet, hvorfor det ogsaa var paa denne Tid, Athenens mageløse Grubler, *Plato*, skrev sin "Republik" eller "Stats-Konst;" thi da *Græker-Aanden*, der i ham, saa at sige, bød Verden Farvel, mistvivlede om at holde *Liv* i de virkelige Stater, den forud skabde, trøstede den sig med en Skygge-Tegning af sit Ideal, og med den søde Drøm, at det dog maaskee engang kunde træde i Kraft og give rigelig Erstatning for det ikke nær saa Fuldkomne, som Aarene havde forældet og Skæbnen forstyrret. Synd var det at misunde en saadan Aand sine Drømme, og der er vist nok anderledes Viisdom i dem, end i den Snuhed, hvormed Nisse-Kongen i Makedonien vidste at benytte Omstændighederne til sin øiebliklige Fordeel, men det er desuagtet lige vist, at naar de kraftigste og viseste Ædlinger, som *Sokrates* og *Plato*, kun leve og virke for Idealer, som det borgerlige Selskab, de tilhøre, umuelig kan omskabes efter, da er der ikke mere nogen Redning for det Folke-Liv, de, som udfarne Sjæle, har hævet sig over og stikle kun paa. Istedet derfor, i *Stats-Historien*, at udbrede os over disse "Udvandredes" Tanke-Gang og skiælde paa deres Med-Borgere, som ikke vilde lade sig omskabe i deres Billede og efter deres Lignelse, kan vi her kun nævne dem i Forbigaaende, med den Bemærkning, at det var aldeles i Naturens Orden, at de borgerlig maatte tale for døde Øren og tænke for tilkommende Slægter, da de, med al deres Viisdom, dog ikke forstod den guddommelige Konst at gjøre Døde hørende og Døde levende!

Naar *Loven* sover ind, vaagner Frækheden op, hvor Borger-Retten tabes, der gjælder Næve-Retten, og hvor Freden slipper, tager Krigen fat, saa det er intet Under at *Krigs-Konsten* steeg paa Folke-Livets Grav, at Tyrannerne ynglede, da Heltene uddøde, og at Penge gjorde Alt, hvor Størken var til Leie og Samvittigheden Røver-Kiøb. Saa snilde af Natur, saa drevne i Legems-Øvelser, og saa oplagte til Konst, som Grækerne var, maatte de ogsaa nødvendig paa en kort Tid kunne drive det vidt, og siden de "Titusinde" havde vakt Asiens Beundring, førdes hardtad ingensteds i den bekjendte Verden nogen Krig uden Græske Leie-Tropper, saa hvem der havde nogen Snildhed og mange Penge, maatte let kunne opsvinge sig til Grækenlands Herre, og havde han Mod derpaa og fik Tid dertil, turde han nok haabe at erobre hele Verden.